

BUDYNEK DREWNIANEJ KAPLICY W RZĄDOWYM KOMPLEKSIE WYPOCZYNKOWYM W ŁAŃSKU

Agata Szmitkowska

Politechnika Białostocka, Wydział Architektury, ul. O. Sosnowskiego 11, 15-893, Białystok
E-mail: a.szmitkowska@pb.edu.pl

WOODEN CHAPEL BUILDING IN GOVERNMENT'S HOLIDAY RESORT IN LANSK

Abstract

The history of the holiday resort in Lansk goes back to the 1950s. During The Polish People's Republic it was a secret and a closely-guarded complex for those who held high-ranking positions within the state and the party. The resort is located at the lake and it is hidden in the middle of a forest called Puszcza Nidzicka. Nowadays it is a property of The Chancellery of the Prime Minister of Poland. The only building that has been erected within resort's border after 1989 is a wooden chapel. In spite of its small size it is an important and a clear sign of new democratic times. Due to an initially established goal this publication presents an architecture of the object and highlights the conditions for final design solutions. It was possible thanks to a field trip, the analyses of archival data and a literature review.

Streszczenie

Historia ośrodka wypoczynkowego w Łańsku sięga lat pięćdziesiątych XX wieku. W czasach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej był to tajny, pilnie strzeżony kompleks przeznaczony dla najwyższych rangą urzędników państwowych i partyjnych. Położony nad jeziorem ośrodek jest ukryty pośród lasów Puszczy Nidzickiej. Stanowi dziś własność Kancelarii Premiera RP. Jedynym budynkiem, jaki powstał w granicach ośrodka po roku 1989, jest drewniana kaplica. Pomimo swoich niewielkich rozmiarów stanowi ona ważny, czytelny znak nowych demokratycznych czasów. Zgodnie z założonym pierwotnie celem w niniejszej publikacji zaprezentowano architekturę obiektu oraz naświetlono uwarunkowania dla przyjętych rozwiązań projektowych. Było to możliwe dzięki przeprowadzeniu badań terenowych, analizie materiałów archiwalnych oraz studiów literatury.

Keywords: architecture; sacred architecture; wood engineering

Słowa kluczowe: architektura; architektura sakralna; budownictwo drewniane

Łański ośrodek wypoczynkowy Kancelarii Prezesa Rady Ministrów położony jest niedaleko Olsztyna, nad Jeziorem Łańskim i nad rzeką Łyną, pośród lasów, w samym sercu Puszczy Nidzickiej. Powstał w 1952 roku z inicjatywy ówczesnego prezydenta Bolesława Bieruta na bazie pruskich zabudowań siedziby nadleśnictwa Lanskerofen (Łański Piec)¹. Za rządów Władysława Gomułki (w latach 1956-1970) trwała rozbudowa ośrodka. Ostatecznie, pod koniec tego okresu, składał się on z budynku głównego, powstałego w wyniku rozbudowy i przebudowy jednego z poniemieckich budynków istniejących, oraz z nowo zbudowanych - pię-

trowej willi i trzech parterowych bungalów. Wśród ważniejszych budynków towarzyszących znalazły się: basen, koszary i hotel pracowniczy. Pod koniec lat sześćdziesiątych rozpoczęto też całkiem nową inwestycję - oddalony o 2 kilometry od ośrodka obiekt o nazwie Cyranka². Na początku lat siedemdziesiątych powstał kolejny, obok Cyranki, satelicki ośrodek - położony 14 kilometrów na południe Kormoran. Na terenie głównego ośrodka zbudowano wówczas pięć niewielkich domków ufundowanych przez premiera Finlandii, po jego wizycie w Łańsku³. Prawdopodobnie projekty wszystkich budynków, za wyjątkiem tych ostatnich,

sporządzane były przez architektów i inżynierów warszawskich. Wiadomo, że przynajmniej część dokumentacji powstała w Wydziale Technicznym Urzędu Rady Ministrów⁴. Z powodów politycznych rozwój ośrodka uległ zahamowaniu około roku 1980. Po przełomie roku 1989 pozostał własnością URM, ale w latach dziewięćdziesiątych stracił status obiektu tajnego. Stał się dostępny nie tylko dla najwyższych urzędników państwowych, ale i dla szerokiego grona pracowników URM, a wreszcie nawet dla osób z zewnątrz. Niedostateczne finansowanie ośrodka sprawiło, że stan budynków i infrastruktury stopniowo pogarszał się. Przeprowadzono tylko nieliczne inwestycje. Ważniejszą z nich był remont budynku głównego (recepcyjnego), który miał miejsce na początku pierwszej dekady XXI wieku. Usunięto wówczas z dachu płyty z eternitu i wykonano strzechę z trzciny taką, jaką posiadał budynek zaraz po wojnie. Projekt remontu sporządziło jedno z olsztyńskich biur projektowych⁵. Mniej więcej w tym samym czasie przeprowadzono kolejną, większą inwestycję polegającą na budowie kaplicy. W 2003 roku architekt Tomasz Gryglicki z olsztyńskiej pracowni ARCAD sporządził projekt budowlany powykonawczy tego budynku⁶.

Kilkanaście lat wcześniej, 31 września 1989 roku, ówczesny premier Tadeusz Mazowiecki, przy okazji zaaranżowanego w Łańsku spotkania z Lechem Wałęsą, wziął udział w niedzielnej mszy w kościele parafialnym w Stawigudzie⁷. Wydarzenie to miało niezwykłą wymowę w kontekście dotychczasowej historii ośrodka, było znakiem nadejścia nowych czasów. Przez kolejnych dwanaście lat nikt z rządzących nie zdecydował się jednak na budowę kaplicy, dzięki której szacowni goście ośrodka nie byłiby zmuszeni do udawania się na niedzielne msze do pobliskich miejscowości. Czasem odprawiano tu nabożeństwa na wolnym powietrzu, co było dość uciążliwe ze względu na

uciążliwe zjawiska pogodowe. Stan ten postanowiono zmienić dopiero pod koniec rządów premiera Jerzego Buzka⁸. Kaplica została zbudowana jesienią 2001 roku⁹. Wśród inicjatorów przedsięwzięcia znalazła się między innymi była premier Hanna Suchocka, przede wszystkim jednak małżonka ówczesnego premiera - Ludgarda Buzek¹⁰. Zarówno Hanna Suchocka, jak i rodzina Państwa Buzków byli wówczas częstymi gośćmi w łańskim ośrodku.

Zgodnie z pierwotnymi zamierzeniami nowo zbudowaną kaplicę pw. św. Jana Ludgarda Buzek przekazała Zakonowi Kawalerów Maltańskich. W podziękowaniu za to, jak również za samo doprowadzenie do budowy kaplicy Suwerenny Rycerski Zakon Szpitalników św. Jana z Jerozolimy przyznał jej odznaczenie państwowe „Pro Merito Melitensi”¹¹.

Kaplica miała z początku formę altany (zadaszenie na podporach). Zbudowano ją na podstawie szkiców ks. Henryka Błaszczyka, który w 1999 roku był duszpasterzem Ośrodka Wypoczynkowego w Łańsku, a od 1999 pozostaje proboszczem Parafii w Klebarku Wielkim¹². Następnie wykonano ściany i instalacje. Poprzez wydzielenie z przestrzeni za pomocą przegród budowlanych stała się budynkiem według definicji prawa budowlanego. Pojawiły się zarzuty co do legalności inwestycji. Nie zabrakło też tych, którzy otwarcie poddawali w wątpliwość samą ideę budowy kaplicy w Łańsku. Próbowano doprowadzić do jej rozbiórki. Jednakże ze względu na fakt, że kaplica stanowiła własność Suwerennego Rycerskiego Zakonu Szpitalników św. Jana z Jerozolimy, konflikt przerodził się w spór na szczeblu dyplomatycznym. Ostatecznie postanowiono kaplicę zachować. Sporządzono projekt budowlany powykonawczy, w którym dokonano oceny stanu technicznego budynku, wskazując czynności i naprawy konieczne do wykonania¹³.

¹ 167. *Passenheim (Pasym)*, mapa, skala 1:100 000, Wojskowy Instytut Geograficzny, Warszawa, 1931; W. Białkowski, *Łańsk bez kurtyny. Tajne, łamane przez poufne*, Remix, Olsztyn 1996, s. 13-19.

² Rysunki projektowe w zbiorach Archiwum Centrum Usług Wspólnych, Warszawa, ul. Powsińska 69-71.

³ S. Brzozowski, W. Katarzyński, *Łańsk bez tajemnic*, 2012, dostępny w Internecie: www.mojemazury.pl [dostęp: 17.07.2016].

⁴ Rysunki projektowe w zbiorach Archiwum CUW.

⁵ Projekt koncepcyjny remontu w zbiorach Archiwum Kompleksu Rekreacyjno-Wypoczynkowego Łańsk, Stawiguda.

⁶ Projekt w zbiorach Archiwum CUW, nr rej. 21-694.

⁷ W. Białkowski, *op.cit.*, s. 224-226.

⁸ Jerzy Buzek pełnił funkcję Prezesa Rady Ministrów w latach 1997-2001. *Premierzy Polski*, dostępny w Internecie: www.wikipedia.pl [dostęp: 17.07.2016].

⁹ D. Kraskowska, *Rządowa inwentura*, 2002, dostępny w Internecie: www.wprost.pl [dostęp: 17.07.2016].

¹⁰ Rozmowa z ks. prałatem Henrykiem Błaszczykiem, Rektorem Kapelanatu Zakonu Kawalerów Maltańskich, 25.07.2016; Hanna Suchocka była Prezesem Rady Ministrów w latach 1992-1993. W latach 1993-2000 sprawowała urząd Ministra Sprawiedliwości i prokuratora generalnego. *Premierzy Polski*, dostępny w Internecie: www.wikipedia.pl [dostęp: 17.07.2016].

¹¹ *Odznaczenia Zakonu Kawalerów Maltańskich*, 2002, dostępny w Internecie: www.wiadomosci.wp.pl [dostęp: 17.07.2016]. Hanna Suchocka w grudniu 2001 roku została Ambasadorem RP przy Stolicy Apostolskiej i Zakonie Maltańskim. *Hanna Suchocka*, dostępny w Internecie: www.wikipedia.pl [dostęp: 17.07.2016].

¹² Rozmowa z ks. Henrykiem Błaszczykiem, 25.07.2016; Ksiądz Błaszczyk w grudniu 2001 roku został przyjęty do Zakonu Maltańskiego jako Kapelan Magistralny. *Ks. Henryk Błaszczyk*, dostępny w Internecie: www.parafiaklebar.pl [dostęp: 17.07.2016].

¹³ Projekt w zbiorach Archiwum CUW, nr rej. 21-694.

W zamyśle autora pierwotnego szkicu forma kaplicy miała nawiązywać do jerozolimskiego kościoła Grobu Świętego¹⁴. Oryginalny konstantyński kompleks świątyni Grobu został wzniesiony w IV wieku i składał się z czterech rozmieszczonych na wspólnej osi wschód-zachód części: otwartego dziedzińca, bazyliki, wewnętrznego atrium oraz z rotundy, tzw. Anastasis, pośrodku której znajdował się grób Jezusa. Kompleks został niemal doszczętnie zniszczony przez Arabów w 1009 roku. W XII wieku krzyżowcy wzniesli na jego miejscu kościół pw. Świętego Krzyża. Korpus nowej budowli powstał na miejscu dawnego wewnętrznego atrium. Od strony wschodniej zakończony był dużą apsydą ołtarzową. Od strony zachodniej przylegała do niego rotunda odbudowana na bazie zachowanych dolnych partii murów budowli konstantyńskiej¹⁵.

Od początku istnienia jerozolimskiej świątyni najważniejszym jej elementem była rotunda. Oryginalnie była to stosunkowo wysoka budowla, najprawdopodobniej oparta na rzucie półkola z trzema eksedrami - od północy, południa i zachodu. Według innej, mniej prawdopodobnej koncepcji była ona z zewnątrz wieloboczna, a w środku okrągła w planie. Nie wiadomo nic na pewno na temat sposobu zwieńczenia rotundy. W późniejszym kościele Świętego Krzyża, Anastasis miało kształt półkolisty z trzema apsydami odpowiadającymi pierwotnym eksedrom. We wnętrzu, kolumny oddzielały kolistą część centralną, nakrytą kopułą, od dwukondygnacyjnego obejścia¹⁶.

Rotunda Anastasis stała się pierwowzorem licznych późniejszych budowli centralnych, w tym budowli sakralnych wznoszonych przez zakony rycerskie, których pierwotne siedziby mieściły się w średniowiecznej Jerozolimie (Zakon Templariuszy, Zakon Szpitalników i Zakon Krzyżacki). Szczególnie blisko Grobu Świętego, na południe od niego, położony był Szpital św. Jana, przy którym prowadzili swą działalność jannici. Do dziś zachowały się przykłady budowanych przez zakony rycerskie niewielkich świątyni, opartych na centralnym rzucie. Są to między innymi wzniesione przez templariuszy XII-wieczne świątynie w Laon we

Francji i w Tomar w Portugalii oraz zbudowane przez szpitalników kościoły: w Little Maplestead w Anglii (XI-V-wieczny) i pw. Niepokalanego Poczęcia na Malcie (z XVII wieku).

Kaplica stanowi swoistą miniaturę kościoła, szkatułkę symbolicznych treści i znaczeń. Jej archetypowy kształt stanowi forma małego domu – metafora mieszkania Boga. Idea budowy prywatnej kaplicy będącej budowlą wolno stojącą to kontynuacja wielowiekowej tradycji, która przejawiała się niegdyś najczęściej, tak jak w przypadku obiektu łańskiego, w fundacjach elit rządzących. Jeśli pominąć rangę inwestora, funkcjonowanie w obrębie ośrodka wypoczynkowego, a jednocześnie w otoczeniu przyrody zbliża tę kaplicę ku innym typom – tzw. kaplicy letniej i kaplicy wiejskiej (ang. *summer chapel* lub *wayside chapel, country chapel*). Obiekty takie łączy poza funkcją i niewielką skalą kontekst – są sytuowane w naturalnym krajobrazie. Służą raczej indywidualnej modlitwie i duchowej kontemplacji, a święte obrządku są w nich odprawiane okazjonalnie¹⁷.

Współczesne realizacje wspomnianego wyżej typu ilustrują różnorodność stylistyczną architektury naszych czasów. Jednym z najchętniej stosowanych przez architektów budulców „miniświątyni” jest drewno. Spośród bardzo wielu do najlepszych współczesnych przykładów omawianego rodzaju budowli zaliczyć należy zaprojektowaną przez Fay Jonesa wernakularną Thorncrowne Chapel, wzniesioną w 1981 roku koło Eureka Springs w amerykańskim stanie Arkansas. Przerzeczność jej gotycyzującej konstrukcji stapia przestrzeń wnętrza i otaczający krajobraz w jedną całość¹⁸. Późniejsza o ćwierć wieku kaplica w Rupanco w Chile, projektu biura F3 Architects, została zbudowana na stromym zboczu przy brzegu jeziora. Jej bryła przypomina mały drewniany dom z dwuspadowym dachem otoczony tarasem. Szklana ściana szczytowa umożliwia podziwianie widoku na lustro wody i góryste otoczenie. Budynek jest skromny, niedużej skali, mieszczący najwyżej 12 osób¹⁹. Kolejny wart przytoczenia przykład to położona nieco bliżej naszego kraju kaplica

¹⁴ Rozmowa z ks. Henrykiem Błaszczkiem, 25.07.2016.

¹⁵ E. Jastrzębowska, *Sztuka wczesnochrześcijańska*, WAiF, Warszawa, 1988, s. 81-82, 189-190; T. Powers, *The Church of the Holy Sepulchre. Some perspectives from History, Geography, Architecture, Archaeology and the New Testament*, 2004-2005, dostępny w Internecie: <https://israelpalestineguide.files.wordpress.com> [dostęp: 12.11.2016].

¹⁶ B. Filarska, *Początki architektury chrześcijańskiej*, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, Lublin, 1983, s. 78-80; E. Jastrzębowska, *Sztuka wczesnochrześcijańska*, WAiF, Warszawa 1988, s. 81-82, 189-190; T. Powers, *The Church of the Holy Sepulchre. Some perspectives from History, Geography, Architecture, Archaeology and the New Testament*, 2004-2005, dostępny w Internecie: <https://israelpalestineguide.files.wordpress.com> [dostęp: 12.11.2016].

¹⁷ E. Heathcote, L. Moffatt, *Contemporary Church Architecture*, Wiley-Academy, Chichester, 2007, s. 75-76.

¹⁸ P. Richardson, *New Sacred Architecture*, Laurence King Publishing, Londyn, 2004, s. 12-15; C. Wąs, *Antynomie współczesnej architektury sakralnej*, Muzeum Architektury we Wrocławiu, Wrocław 2008, s. 108-109.

¹⁹ Ch. Peredes Benitez, *Faith. Spiritual Architecture*, Loft, Barcelona 2009, s. 138-145; L. Feireiss, *Closer to God. Religious Architecture and Sacred Spaces*, Gestalten, Berlin 2010, s. 14-15.

w Buchen-Bödighheim w Niemczech z 2009 roku – dzieło studentów Illinois Institute of Technology College of Architecture z Chicago i Ecker Architekten. Drewniana kaplica została wzniesiona niewielkim kosztem, wspólnymi siłami miejscowych rzemieślników na polu jednego z farmerów. Nad prostopadłościenną, pozbawioną okien bryłą góruje ażurowa wieża, poprzez którą otwiera się z wnętrza widok ku niebu²⁰. Ciekawą, bardziej tradycyjną realizację podziwiać można od 2012 roku w Voron’Kiv na Ukrainie (proj. RDSbrothers). Budynek o powierzchni 9 metrów kwadratowych stanowi współczesną interpretację ukraińskiej drewnianej wieży cerkiewnej²¹. W polskiej wsi Tarnów na Mazowszu w 2011 roku ukończono prywatną drewnianą kaplicę według projektu Marty i Lecha Rowińskich. Usytuowana na skraju skarpy w zakolu Wisły bryła kontuuje formę ikony domu, którego przeszklona ściana szczytowa wygląda na rzekę, podczas gdy pozostałe pokrywa gont²². Wszystkie wspomniane wyżej kaplice to dzieła mistrzowskie, w których powstanie zaangażowano bez wątpienia świetnych architektów, nie zawsze jednak duże środki finansowe.

Kaplica w Łańsku powstała dzięki chęciom i wysiłkom ludzi nie związanych zawodowo ze sztuką architektury, zgodnie z ich intuicją, miejscową tradycją rzemieślniczą i wskazówkami duchownego. Raczej zbudowana niż zaprojektowana, nie wchodzi w polemikę z wymienionymi wyżej realizacjami. Zamiar przekazania budowli Zakonowi Maltańskiemu stanowił pretekst do historycznych odwołań, co jest widoczne w ogólnej dyspozycji bryłowej. Kaplica została zatem założona na planie centralnym, w wersji wielobocznej. Towarzyszy jej obejście, choć zostało ono przeniesione na zewnątrz. Korpus jest wyższy od podcieni. Latarnia dachu zdaje się uwspółcześnioną wersją okulusu kopuły, która prawdopodobnie wieńczyła pierwszą jerozolimską rotundę Grobu. Główne wejście usytuowano od tej samej strony świata co w zbudowanym przez krzyżowców jerozolimskim kościele Świętego Krzyża – od południa. Jest to jednak funkcjonująca sezonowo, bardzo skromna budowla o niedużej skali, której powierzchnia wynosi zaledwie 60 metrów kwadratowych.

Przyjęty ośmioboczny kształt rzutu ma swój wymiar symboliczny. Liczba osiem, obecna w znaku maltańskiego krzyża o rozwidlonych ramionach, jest jedną z sakralnych liczb chrześcijaństwa, symbolizującą doskonałość i życie wieczne. Dach przypomina namiot lub świętą górę-piramidę, a widniejąca na nim

latarnia umożliwia światłu przeniknięcie do raczej ciemnego wnętrza. Kaplica usytuowana jest na wzniesieniu, w „miejscu transcendencji, gdzie ziemia łączy się z niebem”, pośród puszczy przypominającej „pierwotny raj”²³.

Budowla stoi w pewnym oddaleniu od zabudowań ośrodka, w głębi lasu. Oddziela ją od pozostałych budynków rzeka Łyna. Wody rzeki, tworząc zakole, obmywają teren, na którym usytuowana jest kaplica, z trzech stron. Centralny kształt rzutu koresponduje z niemal kolistym kształtem tego terenu, wyznaczonym przez skarpy. Ta adekwatność, w połączeniu z drewnianym budulcem, skutkuje w odbiorze silnym poczuciem jedności obiektu z naturalnym otoczeniem. Wejścia do kaplicy umieszczono od zachodu i od południa – po obu stronach osi przebiegającej z południowego zachodu ku ołtarzowi usytuowanemu przy ścianie północno-wschodniej (ryc. 1). Do wejścia głównego prowadzi utwardzone żwirem dojście.

Do kaplicy wchodzi się z podcieni poprzez dwuskrzydłowe drewniane drzwi z dużymi ozdobnymi okuciami. Wnętrze jest jednoprzestrzenne. Jest ono doświetlone za pomocą niewielkich, jednoszybowych okien w ścianach zewnętrznych. Dodatkowo światło dostaje się do kaplicy poprzez umieszczoną w dachu latarnię. Gra światła podbudowuje sakralny charakter przestrzeni. Siedziska rozmieszczone są przy ścianach zewnętrznych. Podłogę wykonano z grubych desek, na drewnianych legarach. We wnętrzu widoczne są poszczególne elementy konstrukcyjne w postaci słupów z mieczami, płatwi i krokwi dachowych, gdyż deski przybite są do tych elementów tylko od strony zewnętrznej. Nawa jest wysoka dzięki otwartej przestrzeni pod stromym dachem. Całe wnętrze, od posadzki do stalowego wieńca u podstawy latarni, ma wysokość 7,26 m, podczas gdy obrys kaplicy (z wyłączeniem podcieni) mieści się w kwadracie o boku 8,28 m. W przybliżeniu więc wysokość kaplicy równa jest jej szerokości.

Kaplicę otaczają podcienia. Jako podpory zastosowano w nich osiem drewnianych słupów z mieczami, które wykonane zostały z pokrzywionych pni i konarów drzew. Detal ten nawiązuje nieco do sposobu podparcia ryzalitów budynku głównego ośrodka.

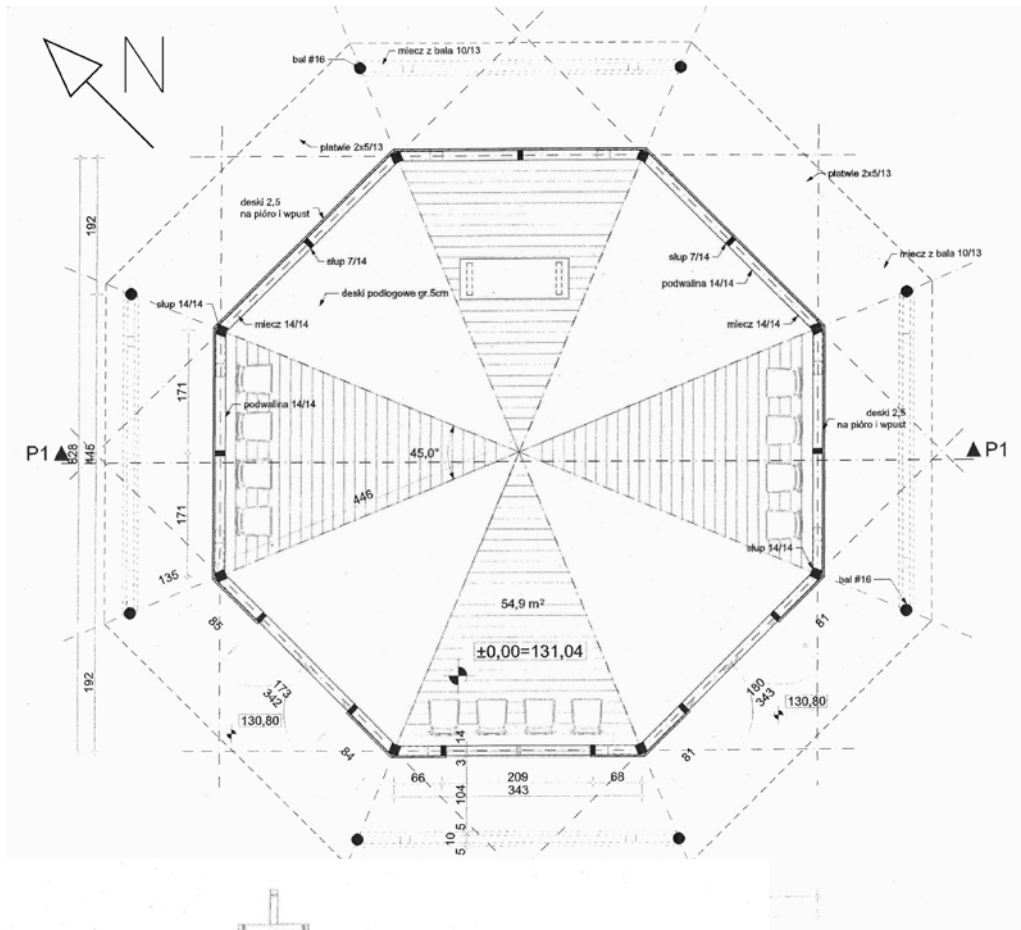
Dach obiektu ma formę łamaną – nad podcieniami jego nachylenie jest niewielkie (ryc. 2). Forma latarni powtarza kształt kaplicy, ale bez podcieni. Latarnię wieńczy drewniany krzyż. Dachy pokryte były pier-

²⁰ L. Feireiss, *op.cit.*, s. 18-19.

²¹ Ch. van Uffelen, *Sacred Architecture + Design*, Braun Publishing AG, Salenstein 2014, s. 260-261.

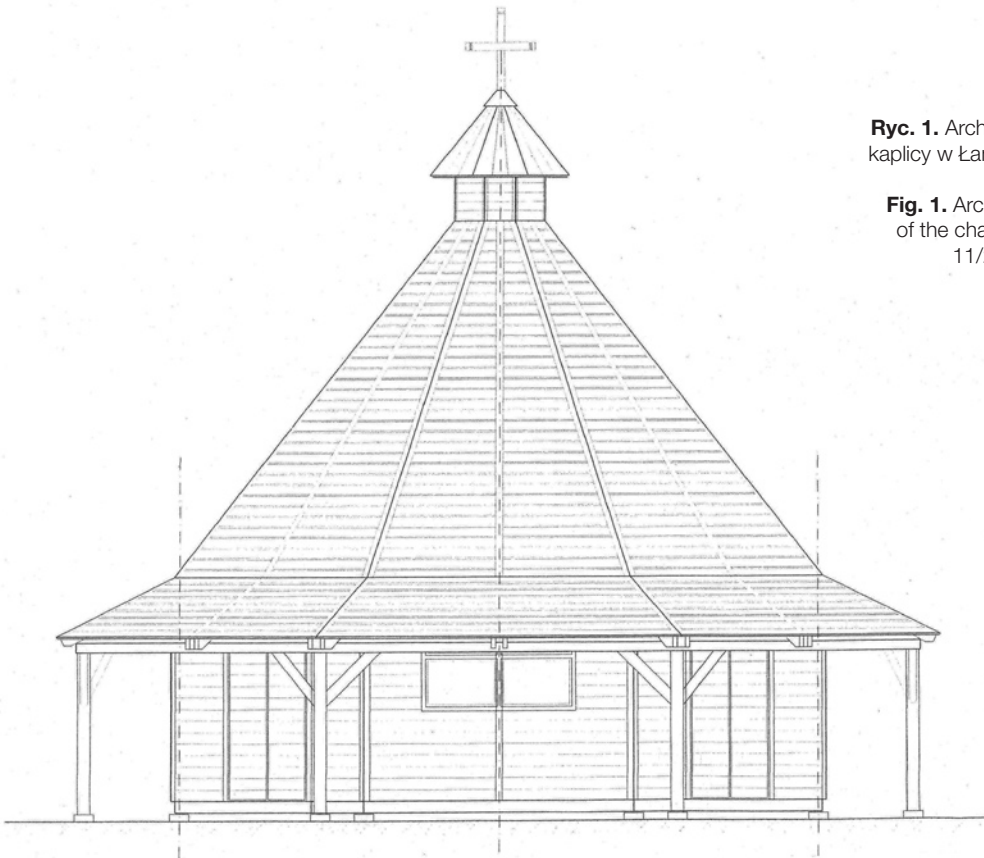
²² A. Kuczyńska, *Kaplica w Tarnowie na Mazowszu*, „Architektura” nr 6/2011, s. 40-49.

²³ J. Hani, *Symbolika świątyni chrześcijańskiej*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1998, s. 82, 132.

Ryc. 1. Arch. T. Gryglicki, projekt powykonawczy kaplicy w Łańsku - rzut. Rys. datowany: 11.2003; źródło: Archiwum CUW

Fig. 1. Arch. T. Gryglicki, the post-final design of the chapel in Łańsk; plan. Drawing dated 11/2003; source: CUW Archive

Ryc. 2. Arch. T. Gryglicki, projekt powykonawczy kaplicy w Łańsku - elewacja. Rys. datowany: 11.2003; źródło: Archiwum CUW

Fig. 2. Arch. T. Gryglicki, the post-final design of the chapel in Łańsk; elevation. Drawing dated 11/2003; source: CUW Archive

wotnie deskami na zakład. Obecnie na dachu korpusu widnieje gont, a na dachu latarni – blacha.

Prosta konstrukcja obiektu jest zasadniczo drewniana z wykorzystaniem stalowych łączników cieślińskich. Stalowy jest też wieniec górny dachu. Fundamenty mają charakter punktowy – drewniane słupy są posadowione na stopach fundamentowych wykonanych z bloczków betonowych. Projekt powykonawczy przewidywał ewentualne dodatkowe wzmocnienie fundamentów budynku²⁴.

Bez wątplenia za jeden z ważniejszych walorów uznać należy wyjątkowe usytuowanie kaplicy – w izolacji od ośrodka, na delikatnym wzniesieniu w zakolu rzeki. Jej drewniane ściany, charakterystyczne słupy podcieni i pokryty gontem dach korespondują z leśnym otoczeniem. Wysoki dach z podcieniami wiąże budowlę z ziemią. Ta organiczna bryła jest nośnikiem charakterystycznie polskich i ludowych pierwiastków. Są to formy podcieni, łamanego dachu, a także tradycyjne materiały budowlane.

Kaplica w Łańsku nie może rywalizować swą architekturą z popularnymi obecnie na świecie, tak chętnie wznoszonymi małymi, prowincjonalnymi kaplicami. Nie byłoby to możliwe bez zaangażowania nieco większych środków finansowych, a tych właścicielowi kompleksu wczasowego od lat brakuje. Budynek nie projektował więc żaden architekt, który mógłby się wzniesić na wyżyny swojej twórczości, zdobyć się na bardziej współczesne użycie tradycyjnych materiałów, na dzieło wymakowane i subtelne, o czystej formie odpowiadającej duchowi naszych czasów. Mimo to należy docenić starania wszystkich, którzy doprowadzili do jego budowy. Zadbali oni o to, by kaplica była nośnikiem głębokich idei i wzorców oraz sięgała samych korzeni chrześcijaństwa. Choć charakteryzuje się skromnymi rozwiązaniami, jej architektura jest logiczna i pełna uroku. Architektura kaplicy, pełniąc ważną rolę symboliczną, zdaje się celowo kontrastować z murowanymi, kosmopolitycznymi formami okolicznych budynków z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku – z czasów, w których gościli tu jedynie komunistyczni dygnitarze i działacze partyjni. Stanowi wymowny znak politycznego i ustrojowego przełomu, jaki dokonał się w Polsce na przestrzeni lat 1980-2000.

Nie wiadomo, jaka będzie przyszłość całego łańskiego ośrodka. Obecnie jest on niedofinansowany. Budynek i infrastruktura wymagają remontów i napraw. Widać, że lata jego świetności dawno już minęły. Pozostaje jedynie mieć nadzieję na to, że znajdą się wystarczające środki, by na nowo uczynić go jednym z najbardziej luksusowych ośrodków wypoczynkowych w naszym kraju. Jego niezaprzeczalnymi atutami pozostałaby ciekawa historia, oryginalne budynki z czasów PRL, a przede wszystkim piękne położenie pośród lasów, z dala od miejscowości, nad jednym z najczystszych polskich jezior. Może wówczas i obecna kaplica zostałaby zastąpiona nową, o architekturze podobnej klasy, jak architektura wspomnianych przez mnie współczesnych realizacji w dziedzinie małych obiektów sakralnych.

LITERATURA

1. **Białkowski W. (1996)**, *Łańsk bez kurtyny. Tajne, łamane przez poufne*, „Remix”, Olsztyn.
2. **Feireiss L. (2010)**, *Closer to God. Religious Architecture and Sacred Spaces*, Gestalten, Berlin.
3. **Filarska B. (1983)**, *Początki architektury chrześcijańskiej*, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, Lublin.
4. **Hani J. (1998)**, *Symbolika świątyni chrześcijańskiej*, Wydawnictwo Znak, Kraków.
5. **Heathcote E., Moffatt L. (2007)**, *Contemporary Church Architecture*, Wiley-Academy, Chichester.
6. **Jastrzębowska E. (1988)**, *Sztuka wczesnochrześcijańska*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa.
7. **Peredes Benitez Ch. (2009)**, *Faith. Spiritual Architecture*, Loft, Barcelona.
8. **Powers T. (2004-2005)**, *The Church of the Holy Sepulchre. Some perspectives from History, Geography, Architecture, Archaeology and the New Testament*, dostępny w Internecie: <https://israelpalestineguide.files.wordpress.com> [dostęp: 12.11.2016].
9. **Richardson P. (2004)** *New Sacred Architecture*, Laurence King Publishing, Londyn.
10. **Van Uffelen Ch. (2014)**, *Sacred Architecture + Design*, Braun Publishing AG, Salenstein.
11. **Wąs C. (2008)**, *Antynomie współczesnej architektury sakralnej*, Muzeum Architektury we Wrocławiu, Wrocław.

Badania zostały zrealizowane w ramach pracy statutowej nr S/WA/1/15 Politechniki Białostockiej i sfinansowane ze środków na naukę MNiSW.

²⁴ Projekt w zbiorach Archiwum CUW, nr rej. 21-694.